

رشد و پویای شهری:
پیشرفت‌های اقتصاد شهری

**Urban Dynamics and Growth:
Advances in Urban Economics**

ویراستاران: روبرتا کاپلو و پتر نیکمپ

Roberta Capello & Peter Nijkamp

ناشر: Elsevier

چاپ اول: ۲۰۰۴

تعداد صفحات: ۲۰ + ۸۸۰

این کتاب شامل مجموعه‌ای از مباحث مربوط به اقتصاد شهری، در ۸۸۰ صفحه و به وسیله‌ی نویسندگان متعدد نگاشته شده است. تأکید کتاب بر پیشرفت‌های نظری و روش‌شناختی در علوم شهری از دیدگاه علم اقتصاد است تا بدین وسیله روشن سازد تاکنون چه دستاوردهای علمی در این زمینه به دست آمده و چه کمبودهای نظری و روش‌شناختی وجود دارد که باید برطرف شود. این کتاب دویست و شصت و ششمین جلد از سری کتاب‌هایی است که با عنوان «کمک‌های فکری به تحلیل اقتصادی»^۱ از سوی انتشارات الزویر و با ویراستاری افتخاری یورگنسن و تینبرگن به چاپ رسیده است. ویراستاران کتاب نامبرده، کاپلو و نیکمپ، از جمله

صاحب‌نظران توانای عرصه‌ی اقتصاد شهری به شمار آمده، دارای تألیفات گوناگونی در این زمینه بوده و ویراستاری آثار متعددی را برعهده داشته‌اند. کاپلو، استاد دانشکده مدیریت، اقتصاد و مهندسی صنایع دانشگاه پلی تکنیک میلان ایتالیا و نیکمپ نیز در دانشکده اقتصاد فضایی دانشگاه آمستردام هلند به تدریس و تحقیق می‌پردازند.

از نظر ویراستاران کتاب، مطالعات اقتصاد شهری از چند جهت اهمیت دارد. اول آنکه اقتصاد شهری در مرکز علوم منطقه‌ای قرار دارد و رشته‌ای راهبردی است که روندهای کنونی و توسعه‌ی آن در آینده در زمینه‌های نظری و روش شناختی تأثیر بسیاری بر علوم منطقه‌ای داشته و خواهد داشت. دلیل دوم به این حقیقت مربوط است که شهر - یا منطقه‌ی شهری - بیش از پیش، به زیستگاه بخش عمده‌ی جمعیت جهان تبدیل شده است؛ بنابراین تمام اثرات مثبت و منفی ناشی از تراکم بالای جمعیت، در مادرشهرها و نواحی شهری مشاهده شدنی است و این امر تحلیل‌های اقتصادی ویژه‌ای را برای کمک به سیاستگذاران می‌طلبد و در نهایت، روندها و تغییرات عمیق اقتصاد جهانی در سطح شهری شدت بیشتری دارد. با این وصف هدف این کتاب ارائه‌ی طیف وسیعی از مطالعات شهری و منطقه‌ای ارزشمندی است که در مرزهای علم اقتصاد جای می‌گیرد تا گواهی باشد بر چندگانگی رویکردهای علمی رشته‌ی اقتصاد و تأکید بر نقش مهم این رشته در حل مسائل عملی که زندگی شهری با آن روبروست.

ساختار کتاب بر پایه‌ی اصولی شکل گرفته است که از جنبه‌ی نظری، سازمان‌یابی فعالیت‌ها را در فضا توضیح می‌دهد و در شش بخش اصلی و بیست و پنج فصل تنظیم شده است. بخش‌های کتاب عبارتند از:

۱- تجمع^۱؛

۲- قابلیت دسترسی^۲؛

۳- برهم‌کنش فضایی، مهاجرت و سفرهای آونگی^۳؛

۴- سلسله مراتب شهری^۴؛

۵- رقابت‌پذیری شهری^۵ و

۶- سیاست‌گذاری شهری^۶.

فصل اول در هر بخش به نظریه‌های مهم، مدل‌ها و تکنیک‌هایی اختصاص دارد که در ادبیات موضوع مربوط به آن تاکنون توسعه یافته است؛ بخش‌های دیگر نیز نمایانگر گرایش‌هایی است که در اقتصاد شهری پیشرو، ظهور یافته است. این نوشته‌های نوین بازتاب دهنده‌ی تلاش‌هایی هستند که برای رسیدن به واقع‌گرایی بیشتر در نظریه‌ها و حرکت به سمت چهارچوب‌های مفهومی و روش شناختی پویاتر گام برمی‌دارند. کتاب نامبرده سعی دارد افزون بر ارائه‌ی تصویری از پژوهش‌های انجام شده در اقتصاد شهری از گذشته تاکنون، ارتباط بین حوزه‌های نظری و مباحث عملی را نیز روشن سازد.

بخش نخست که به اصل تجمع می‌پردازد، نشان‌دهنده‌ی گام‌هایی است که در مفهوم‌سازی

صرفه‌های برآمده از تجمع، از دید ایستا و هم چنین پویا، برداشته شده است (McCann, 31-57). در این زمینه، آثار ارائه شده درباره ایده‌ی اندازه‌ی شهر کارا در برابر اندازه‌ی بهینه (Capello, 57-87)، اهمیت توجه به عناصر محیطی برای حل مسئله‌ی تعادل (Nijkamp and Verhoef, 87-121) و رویکردهای پویا در تبیین اثرات تجمع (Camagni, 121-153)، بیانگر ظرفیت واقع‌گرایی بیشتر در رویکردهای نظری است.

ادبیات جهانی درباره‌ی اصل دسترسی (بخش دوم) نیز در بردارنده‌ی آثاری غنی است که هدف خود را واقع‌گرایی بیشتر در مدل‌های نظری قرار داده است و پس از فصل‌های یادآوری ادبیات که به پیوندهای مهم و راهبردی بین کاربری زمین، ترابری و توسعه‌ی شهری می‌پردازد (Button et al; Lundqvist, 181-, 153-181) و (209)، به مباحث شهرهای چند هسته‌ای در برابر شهرهای تک هسته‌ای (Hewings et al, 213-249)، انتخاب مکان زندگی در صورت وجود خانوارهای با دو حقوق‌بگیر (Rouwendal and Van der Straaten, 249-285) و هم‌چنین پیوستگی میان مقررات کاربری زمین و رفاه اجتماعی (Sheppard, 285-319) پرداخته شده است. در بخش سوم که به اصل کنش متقابل فضایی اختصاص دارد، آخرین نوشته‌ها در زمینه‌ی مدل‌ها و تکنیک‌های اندازه‌گیری بر همکنش فضایی جریان‌های جمعیتی ارائه شده است که مدل‌های شناخته شده و نوین را در بر می‌گیرد؛ از مدل‌های جاذبه گرفته تا مدل‌های افزایش آنتروپی و افزایش بهره‌ی تصادفی و در نهایت تا مدل‌هایی که بر اساس اصول محاسبات عصبی^۱ تازه‌ترین نوآوری در طراحی مدل‌های بر همکنش فضایی به شمار می‌روند. افزون بر این، این بخش از کتاب آثاری را ارائه می‌دهد که بیانگر تلاش‌هایی است برای واقع‌گرایی بیشتر در نظریه‌ها و مدل‌های برهم‌کنش فضایی؛ مانند مبحث رفتار افراد در مکان‌یابی با در نظر گرفتن هزینه‌های مختلف سفر (Van Ommeren, 343-381) و پیامد خارجی جریان‌های مهاجرت، مانند تمرکز قومی و شکل‌گیری سرمایه‌ی انسانی.

در زمینه‌ی اصل سلسله مراتب شهری (بخش چهارم)، فصل مرور ادبیات به مدل‌های سنتی در نظریه‌ی مکان مرکزی، قاعده‌ی رتبه-اندازه، سیستم‌های شهری و رشد شهری اختصاص دارد (Peng, 413-443). در زمینه‌ی نظریه‌ها و مدل‌های تازه‌تر، پویایی‌های نظام سلسله مراتب شهری در درون مدل تعادل عمومی ارائه شده است (Abdel- Rahman, 443-495)، افزون بر این، مباحثی در این بخش مطرح شده است که بیان می‌کند با دور شدن از رویکردهای سنتی و مرسوم در مطالعه‌ی سیستم‌های شهری که بر پایه‌ی آثار کریستالر و لوش قرار دارد و هم چنین با منطق سازمان فضایی، می‌توان سیستم‌های شهری را تبیین کرد (Camagni and Capello, 495-533).

در زمینه‌ی اصل رقابت شهری (بخش پنجم)، کتاب نامبرده، گذری بر توسعه‌ی مباحث علمی دارد که با توجه به درک عوامل درونی تعیین‌کننده‌ی رشد شهری به دست آمده است. در اینجا رشد شهری بر اساس پویای شهری غیرخطی و مدل‌های درونی تبیین می‌شود (Berliant and Wang, 533- 583). در ادامه مدل‌های رابطه‌ی متقابل میان هزینه‌ی ترابری صرفه‌های ناشی از مقیاس در تولید (Donaghs, 583-609)، رابطه‌ی متقابل میان صرفه‌های مقیاس و درجات مختلف انتشار دانش و حرکت نیروی کار و سرمایه (Brocker, 609-635) و هم چنین دگرگونی در شهرنشینی و فرم شهری و گرایش به

پی‌نوشت‌ها:

1- Contributions to Economic Analysis

2- Agglomeration

3- Accessibility

4- Spatial Interaction , Migration and Com-muting

5- Urban Hierarchy

6- Competitiveness

7- Urban Policy

۸- Neurocomputing مدل‌سازی رایانه‌ای بر اساس شبیه‌سازی

عملکرد مغز انسان و رشته‌های عصبی آن.

سکونتگاه‌های پراکنده‌تر (پراکنده رویی) بررسی شده است که از جنبه‌ی کیفی و کمی تغییرات بنیادی در ماهیت و عملکردهای شهری سنتی را در بردارد (Stough and Kulkarn, 659-691).

پژوهشگران شهری به مسائلی توجه ویژه‌ای دارند که یک بنیان عملی استوار و قوی داشته باشند؛ گواه این امر آثاری است که در بخش آخر (بخش ششم) ارائه شده است که به موضوع سیاست شهری اختصاص دارد. در این بخش مباحث مالی عمومی محلی (Friedrich et al, 691-729)، مسائل محیطی شهر (Mulligan et al, 729-803)، تقسیم‌بندی شمال - جنوب (Geyer, 803-837) و در پایان، مباحث سیاستگذاری شهری در فرایند جهانی شدن اقتصاد، مطرح شده است (Andersson et al, 837-865).

